

Indhold:

Formandens hjørne, webmasterens hjørne, side 2

Beretning 2005, side 3

Referat fra generalforsamling, side 5

Referater fra møderne , side 6 & 7

3 historier om Czar Peter den store på Bornholm, side 8 - 9 & 10

Mindesmærke i Almindingen, side 11

Den bornholmske Sodeslægts Stamfader, side 13

Konkurrencen, side 15

Nye vedtægter, tillæg

Bestyrelsen: se bagsiden

5.årgang nr.2 /april 2005

Medlemsblad for Bornholms

Slægts- og Lokalhistoriske Forening

12. årgang

Arrangements kalender

Ingen aktiviteter før til september.

Webmasterens hjørne

På foreningens website er der kommet en ny side kaldet Bopæl 1845. Det er et register over personer som var født på Bornholm, men som ved folketællingen i 1845 boede i det øvrige land. På denne side kan man søge personer på navn, fødesogn, ægteskabelig status og alder.

Medlemmerne kan også downloade registeret som en Access database fra medlemssiden. Det er Karl Nielsen der har stået for det store arbejde med at gennemgå folketællingerne, så en stor tak til ham for det omfattende arbejde!

Der er lavet et par nye ting, som ikke er umiddelbart synlige for medlemmerne, men som bruges af kassereren og mig selv, så det omtales ikke nærmere her.

Da kassereren engang imellem har haft behov for at sende e-mails til medlemmerne, har han bedt mig om her at komme med en opfordring: Hvis man har angivet en e-mail adresse i medlemslisten, så skulle det helst være en gyldig adresse, ellers bruges der jo tid på at sende noget som bare kommer retur.

Jeg har en idé om at få tilføjet noget om Bornholms historie til vores website. Så hvis nogen ligger inde med noget skriftligt (som der ikke er copyright på!) om dette emne, så hører jeg gerne nærmere.

Philip Kofoed, webmaster

Formandens hjørne

Den nye bestyrelse er nu tiltrådt, og vi anmoder om medlemmernes opbakning for det kommende år. Aktive medlemmer giver en aktiv for-
ening!.

Jeg vil gøre mit bedste for at fortsætte den gode linje som vores tidligere formænd har lagt, mens de stod ved roret.

For de mange nye medlemmer, som har meldt sig til i foreningen, vil jeg gerne høre om der er noget i kunne tænke jer; nye eller andre tiltag, forbedringer etc., så er bestyrelsen meget lydhøre. Ellers vil jeg blot ønske jer held og lykke i jagten på "rødderne" i den kommende sæson.

Svar på sidste konkurrence

1. 83 år
2. Kommandant
3. Jørgen Mikkelsen
4. 9 juli 1695
5. Henrik Nielsen
6. 22 maj 1696
7. Henrettet
8. d. 6 Aug 1724.

Vinderen af konkurrencen blev:
Jytte Ipsen, Aakirkeby.
Tillykke

Beretning 2005

Før jeg starter på min egentlige beretning, om foreningens virksomhed i forgangne år, vil jeg gerne minde om, at siden sidste generalforsamling har vi mistet 5 af vore medlemmer, som er afgået ved døden.

Det drejer sig om følgende: Mimmi Andersen, Rønne, Hansa Petersen, Nexø, Agnes Kofod, Allinge, Hartvig Andersen, Grenå, Jan Bergstrøm Pedersen, Bodilsker. Jeg vil bede forsamlingen rejse sig, så vi kan mindes vore 5 afdøde medlemmer med et minuts stilhed. Tak.

Jeg vil starte min beretning med at slå fast, at året 2004 har været et stille og roligt år for foreningen og dens medlemmer. Der har været de sædvanlige aktiviteter med foredrag, hvor vi har haft flere gode foredragsholdere over fra. Der har også været mange gode arkiv aftener, hvor jo især nye medlemmer har kunnet få hjælp til deres forskning, disse aftener har været godt besøgt. Der resterer endnu et foredrag i april måned, som jeg glæder mig til at høre.

Jeg skal heller ikke glemme årets julehyggeaften, som igen i år blev en vellykket aften.

Desværre blev foreningens tur til Københavns Stadsarkiv og Landsarkivet ikke til noget, på grund af svigtende tilslutning til turen.

Det er nok det der har ærgret mig mest i årets løb.

Jeg synes det er kedeligt at bruge så megen tid og kræfter på at arrangere og planlægge en tur som denne til København, og så opleve at der ikke er tilslutning nok, så det hele må aflyses.

Endnu mere ærgerligt er det så bagefter at høre fra medlemmerne, at de godt ville have været med på turen, men at de troede at turen var fuldttegnet.

Men foreningen sparede selvfølgelig nogle penge, som vi havde budgetteret med, hvis det kan glæde nogen.

Dernæst vil jeg ikke undlade at fortælle lidt om foreningens medlems-tal, som heldigvis stadig er stigende.

Vi startede året 2004 med at være **340 medlemmer**. I årets forløb har der været en tilgang på ikke mindre end **117 nye medlemmer**, og da kun **23 medlemmer** har valgt at træde ud af foreningen, samt at **5 desværre er afgået ved døden**, ja så sluttede vi året med at være **429 medlemmer**, hvilket er et flot resultat. Medlemstallet pr. dags dato er på 447 personer, og ser jeg så 6 år tilbage, hvor jeg overtog roret som formand i foreningen, så havde foreningen 138 medlemmer. Jeg synes, at vi har gjort et ganske godt stykke arbejde i de forgangne år.

Jeg vil derefter omtale to af foreningens gode aktiver, som hver for sig har stor betydning for foreningens trivsel, og den store medlemstilgang, som vi fortsat har i foreningen.

Det drejer sig om foreningens hjemmeside og bladet "Anetræet".

"Anetræet" udsender vi fortsat 4 gange om året, og jeg mener, at vi efterhånden har fået et rigtig godt blad. Det er mit indtryk, at mange medlemmer er glade for bladet. Det er jo en god måde at få kontakt til alle medlemmer på, både med praktiske oplysninger, og med en god historie, eller en god artikel.

Derfor vil jeg fortsat opfordre medlemmerne til at sende en artikel ind

til mig, eller hvis de har en god historie at fortælle.

Desværre har foreningen konstateret visse uregelmæssigheder i levering af bladet til nogle medlemmer, og det gælder både med Bornholms Tidende her på øen, men desværre også med Post Danmark i det øvrige land. Vi arbejder meget med at løse disse problemer, så alle medlemmer skulle kunne få bladet regelmæssigt, og derfor beklager jeg meget disse problemer.

Dernæst vil jeg nævne vores hjemmeside, som jeg mener er blevet rigtig god. Jeg vil godt takke Philip for det flotte resultat han har opnået. Hjemmesiden er nem at finde rundt i, uden de mange forsinkende elementer, som det ellers er tilfældet på andre hjemmesider.

Der er også nu blevet mulighed for vore medlemmer at hente forskellige ting hjem til egen computer, eller søge direkte i forskellige databaser, hvis man vil det.

Hjemmesiden er et besøg værd, og er derfor blevet et stort aktiv for mange – både medlemmer og ikke medlemmer.

Året 2004 blev også året hvor foreningen for første gang siden starten for 17 år siden satte kontingentet en lille smule op.

Bestyrelsen frygtede, at vi med de øgede udgifter der lå foran os, bl. a. til udsendelse af blad og til foredragsholdere, samt frygten for ikke at kunne holde det høje medlemstal ville gøre, at vi fandt det nødvendigt med en forhøjelse af kontingentet.

Heldigvis er det ikke gået så galt, som vi frygtede. Det største plus har selvfølgelig været den gode medlemsfremgang. Kontingentet er jo reelt den eneste indtægt vi har, og som nævnt fik vi jo heller ikke nogen udgifter på turen til København.

Så derfor det gode resultat.

Om fremtiden vil jeg ikke sige så meget, det vil jeg lade den nye formand om. Men en ting som jeg er i gang med, er at finde en som måske kan hjælpe os med at lave en ny folketællings cd i en ny og opdateret version.

Da dette er min sidste beretning som formand for foreningen, og da jeg mener at man ikke skal sidde for længe på de samme poster, samtidig med at jeg i fremtiden skal i gang med nye udfordringer på mit arbejde, har jeg valgt at stoppe som formand i år.

Jeg vil slutte med at sige en stor tak til alle medlemmer.

Jeg vil også gerne sige tak til alle medlemmer af bestyrelsen, både de forhenværende og de nuværende, for et formidabelt godt samarbejde. I har altid været villige til at hjælpe til når der er brug for det, tak skal I have.

Jeg vil derfor slutte min beretning med en tak til alle Jer, som i årets løb har lavet et stykke arbejde for foreningen, stort eller lille, som har været til fælles gavn og glæde for foreningens medlemmer.

Tak for en god sæson, og vel mødt til en ny og forhåbentlig lige så god og udbytterig sæson 2005/2006.

Tak.

Referat af generalforsamling i Bornholms Slægts- og Lokalhisto- riske Forening den 30. marts 2005.

42 medlemmer var mødt for at deltage i generalforsamlingen.

1.

Formanden, Hans Ressel bød velkommen og spurgte om der var nogen i forsamlingen der havde forslag til en dirigent, det var der ikke. Bestyrelsen foreslog Carsten Gjessing som modtog valget og konstaterede at generalforsamlingen var korrekt varslet ifølge vedtægterne.

2.

Før formanden aflagde beretning for sidste år, bad han forsamlingen holde 1 minuts stilhed for de 5 medlemmer der er afgået ved døden sidste år. Der var ingen indvendinger mod beretningen.

3.

Kassereren, Tonni Jørgensen aflagde det reviderede regnskab, som viste at foreningen pr. 31.12.04 havde en formue på over 40.000 kr. Et forsigtigt budget for 2005 viste et forventet overskud på 17.000 kr.

4.

Næstformanden, Jørn Kjøller orienterede om bestyrelsens forslag til vedtægtsændringer. Alle vedtægtsændringer blev vedtaget af de fremmødte medlemmer.

5.

Kontingentet er uændret for år 2005.

6.

Efter en lang og indtrængende appel fra dirigenten til forsamlingen, om et forslag til ny formand, trådte Frants Bøving til og overtog hvervet som efterfølger til Hans Ressel, som ikke ønskede en ny periode som formand, han vil dog gerne være bestyrelsesmedlem. Herefter ser bestyrelsen således ud:

Formand Frants Bøving

Kasserer Tonni Jørgensen

Bestyrelsesmedlemmer: Hans Ressel, Philip Kofoed, Poul Erik Regnarssen og Anette Schønwandt.

Suppleanter: Jørgen Petersen og Susanne Ressel.

7.

Knud Erik Jensen blev genvalgt til revisor og Karen Reib blev genvalgt til revisorsuppleant

8.

Evt.: Der er kommet et forslag fra et medlem ovre, om at vi holder generalforsamling en lørdag, dette for at medlemmer ovrefra får bedre mulighed for at deltage i foreningens generalforsamling.

Jørn bad om ordet, for at sige tak for den støtte, han har fået i de 18 år, han har været med i bestyrelsen. Jørn var en af initiativtagerne til BSLF, han er en af dem vi kan takke for at vi i dag har en stor sund forening. Forsamlingen takkede ham med applaus.

Derefter foreslog Jørn at foreningen betaler for at Erik Schønwandt, kan rejse over til Landsarkivet og fotografere de nyere kirkebøger, der nu ligger fremme i Landsarkivet. Det vil være betydeligt billigere for foreningen, end at betale for at få bøgerne filmet i Viborg. Der var ingen protester mod dette.

Carsten Gjessing takkede for god ro og orden.

Julearrangement den. 1. dec. 2004.

32 juleglade medlemmer mødte op til julearrangement den 1. dec. På Bornholms Centralbibliotek.

Først sang vi alle "Sikken voldsom trængsel og alarm", derefter prøvede vi alle at vinde i Jørns quiz, men som sædvanlig var det gode og lærerige spørgsmål og ingen af os havde alle rigtige. Hver gang Jørn laver quizspørgsmål, bliver vi alle lidt klogere.

Så kom der kaffe og kringle på bordet, og snakken gik lystigt. Efter at have spillet banko med vores helt egen "Bankokarl" som opråber, fik vi mere kaffe inden aftenen alt for hurtigt var slut.

Hvor danske er de danske traditioner? 12. jan 2005

Else Marie Kofod fra Dansk Folkemindesamling fortalt levende og interessant om vores traditioner i de sidste 200 år. Traditioner som vi tror er danske, men som, for en stor dels vedkommende, er kommet til os fra vore naboer eller endnu længere væk. F.eks. Allehelgen er katolsk og kommet fra Amerika. Mortensaften er en fransk tradition. Julen er kommet til os fra Tyskland, England og Sverige i midten af 1800 tallet. Adventskransen er kommet fra Sverige efter II verdenskrig, og lanceret af gartnerne, ligesom mors dag.

Else Marie Kofod fortalte at traditionerne er stærke og har haft stor betydning for fællesskabet.

Efter kaffen var der fortællinger om gamle bornholmske traditioner. Fra sit ægteskab med en bornholmer, var Else Marie Kofod klar over at Bornholm ikke nødvendigvis ligner det øvrige Danmark.

Sygehusarkiver 9. feb. 2005

35 raske tilhørere mødte op på Bornholms Centralbibliotek den 9. feb. for at høre Erik Kann fortælle om sygehusarkiverne.

Erik Kann har lavet en litteraturliste, den bliver lagt ud på vores hjemmeside.

Der findes sygehusarkiver helt tilbage til 1700 tallet, men før den tid må man søge andre steder såsom klostre, Sct. Jørgensgårde eller fattighuse.

De ældste sygehuse er for Veneriske og smitsomme sygdomme, i provinsen oprettedes 1757-1840 knap 30 hospitaler, mange af dem med henblik på smitsomme sygdomme. I København havde man fra 1757 Frederiks Hospital, her foregik en egentlig sygdomsbehandling.

1806 kom der en kongelig resolution om amtssygehuse. Det var starten på det offentlige sygehusvæsen, målet var at der i alle amter skulle være mindst 1 sygehus, med plads til 10-12 patienter.

I 1880 var der 83 sygehuse i provinsen og i 1918 var der 154. Den ene grund til denne stigning var at der kom behandlingsgaranti til alle patienter med veneriske sygdomme (kønssygdomme). Den anden grund var sygekassernes organisering.

Det kan være svært at finde rundt i arkivalierne og det kræver at man

er **opsøgende**. Tilgængelighedsgrænsen for sygehusarkiver er 75 år.

Jeg vil her prøve at ridse op, hvad Erik Kann fortalte om, hvor man kan finde arkivalierne.

Almindeligt Hospital til fattighedsbehandling i København fra 1769: Stadsarkivet på Københavns Rådhus.

Frederiks Hospitals arkiver: På Rigsarkivet.

Søkvæsthusets arkiver: I en gruppe på Rigsarkivet i "Reviderede regnskaber", registraturen er tilgængelig på nettet i "Daisy".

Amtssygehusenes arkiver: Ligger på Landsarkivet.

Kommunale sygehuse: Ved de kommunale arkiver.

Fattigvæsenets arkiver: 1803 1841 præsten skrev i kirkebogen, efter 1841. ved de kommunale arkiver.

Jordemoderprotokoller: Distriktslægearkivet på Landsarkivet.

Fødselsstiftelsen: Rigsarkivet.

Derudover fortalte Erik Kann at folketællingerne til og med 1860 er de facto, d.v.s. dem der faktisk er tilstede.

Efter 1860 er de de jure d.v.s. det var professionelle optællere, alle tælles med på bopælen, og der laves et notat om evt. fraværelse evt. på sygehus.

Fængselsarkiver

38 var mødt onsdag den 13. april, for at høre arkivar Jørgen Mikkelsen fra landsarkivet, fortælle om fængselsarkiverne.

Det har været hårde tider for forbrydere. I de tidligste arkivalier kan man læse om, hvordan man har straffet med afhugning af lemmer hænder, ører eller næse. Eller om hvordan forbrydere, blev udstillet til spot og spe i fuld offentlighed med kagstrygning på byens torv eller med brændemærkning. Når

først der var sat et sådant brændemærke i panden, kunne alle for evigt se at her var en forbryder.

Chr. VI's børnehus i København var, udover Bremerholm, Danmarks første straffeanstalt, oprettet 1605 og lukket 1689 p.g.a. underskud. De indsatte, såkaldte slaver, blev lejet ud til alt forefaldende arbejde, eller de arbejdede gratis for staten. I fængsels sproget var en slave en person der arbejdede i jern, ikke at forveksle med det vi ellers kender som slaver. Alligevel kom der underskud, og så blev institutionen lukket. Historie har det med at gentage sig.

På trods af navnet var Børnehuset en institution for voksne, dog kunne forældre anbringe deres uvrone og vanartede unger der, ganske uden indblanding fra myndighederne.

Først i 1800 tallet skifter man fra sovesale og social omgang fangerne imellem, til isolation i eneceller med religiøs og moralsk opbygning. I arkiverne er der også ofte et fyldigt signalement af fangerne, på den måde kan man jo se, om der er familielighed, hvis man har en forbryder i anerne.

Konklusionen må være: Man skal være glad hvis man har aner, der har siddet i fængsel, det kan ofte give oplysninger man ellers ikke har mulighed for at få.

Alle referater af Sekretæren

Czar Peter den Store ville bytte sig til Bornholm

Besøgte i 1716 Christiansø, Allinge, Sandvig og Hammershus med kæmpe-flåde under den store nordiske krig

De Allinge-Sandvig borgere havde aldrig set noget lignende, da det dagedes den 20. august 1716.

Ret ud for kysten sås en kæmpeflåde. Denne vældige armada var Czar Peter den Stores og ledsagede ham Østersøen rundt for at Rusland kunne befæste sine positioner under den store nordiske krig (1700 – 1721), da Rusland, Polen og Danmark forenede deres kræfter mod svenskerkongen Karl den Tolvte.

Både i Allinge og i Sandvig fik beboerne mulighed for at se Peter den Store, for han fik natlogis de to steder, og om denne usædvanlige begivenhed, der også omfattede besøg på Christiansø, har Rønne-lægen, M.K. Zahrtmann, skrevet en beretning i "Samlermappen", hvis eneste eksemplar synes at befinde sig på Odense Universitetsbibliotek.

Zahrtmann fortæller, at den bornholmske amtmand Frederik Thaarup (1766-1845) var særdeles interesseret i historiske begivenheder i og omkring Bornholm, og i 1809 bad "en vel anset, i boglig Syssel indgaaet Sandvigborger, Toldbetjent Niels Grønbech (1757-1845) om at indsamle alt, hvad der endnu fortaltes i Mands Munde om Czar Peters ophold der".

Med aldt mueligt Umage

Her er i datidens sprog og retskrivning, hvad Niels Grønbech, der døde som ejer af Raagelundsgaard i Rø i 1845, 88 år gammel, skrev:

- Ifølge Deres Høyvelbaarenhed, Hr. Amtman Thorups ærede Skrivelse af 7te dennes har jeg givet

mig aldt mueligt Umage på mange forskæiellige Stæder at søge al den Efterretning og Oplysning om den forhen værende Russiske Keiser Peter Chesar Alixiewes Nærværelse i Allinge og Sandvig på Bornholm og er den sandfærdige Efterretning om ham som følger:

I Commendant Waldemar Ridts Tid i 1716 den 20de August kom den Russiske Keyser Peter Chesar Alixiewes fra St: Petersborg bestemt til Holland og Engeland, men formedelst Contra Vind fra Sydwest gik til Anchers på Reden for Allinge og Sandvig med et Følge af 20 Støkker Russiske, 24 Støkker Hollandske, 22 Støkker Engelske, 18 Støkker Danske, alle store Krigs-Skibe, tillige med en stor Deel Transport-Skibe. Han kom iland den første Dag med sidt Følge til Allinge og tog sidt Logi hos der værende Borger Capit: Anders Larsen på hans Sahl. Ved Ankomsten blev han meldt for den daværende Commandant på Slottet Hammershuus, som tillod ham at logere iland.

Jernlenke og Fældtseng

Han medbragte en Jernlenke og en Jern Fældtseng, hvori han laae om Natten og han lod trække anførte Jernlenke rundt omkring dette Huus og over Gaden, hvor han laae, saa at al Kiørsel hvar sperret om Natten igjennem denne Gade. Han lod Skielvagter i Forstuen inden for den trokkene Jernlenke og ligesaa udenforre.

Han logerede her fra den 20de August om Eftermiddagen til den 21de dito om Eftermiddagen, da han vandrede til Sandvig med sine smaa Fartyer og tog der Logi hos daværende Achelie Mester Niels Jørgensen paa hans Sahl, tilligemed hans Følge, hvor han logerede fra den 21de til den 23de om Eftermiddagen, da han og hans Følge tog ombord og tilseyl.

I dette Logi laae han i Værtens Seng ; men al Halm blev deraf udtagen og blev lagt Høe i istæden at legge paa, da han ikke vilde legge paa det Straae, som Sæden havde voxet paa, som var imod hans Religion. I den 2de Ætmaal han laae der, havde han ligesom i forrige Logi i Allinge havt trokket en Jernlenke rundt omkring Huuset, hvor han laae, og Skielvagter baade inden og uden for Jernlenken om Nætterne. I disse 2de Dages Tid han var i Sandvig, skal han gaaet omkring med 6 Støkker Guld skrammererede Herrer og beset den saakaldede Hammersøe og den Jordstrekning Øster og Vester for samme og sagt, at der hvar et bequent Stæd til en Havn til saadan en Flaade, som da laae på Reden, og han ønskede, at han hvar Ejere af Bornholm; man han vilde see at bytte sig til same af den Danske Riegering.

Krampeanfald mellem 10 a 11 !

Han gik klæet i en staaelgraa Liv-Kiole, trekant Hat med en stor Guld-Knap udi, sorte Silkestrømper og Skoe med store sorte Staael Spender udi; og i disse 2de Dage han var i dette Logi, havde han sin naturlige medfødte Raptus (Epileptiske Krampeanfald – Ligfald), som han affaldt udi Værtens Hauge i 2de Liv Tjæneres og 2de Herreres Overværelse, som indtraf bestemt daglig mellem Kl: 10 a 11, da han havde ingen hos sig af Landets Øvrighed.

Dette er al den Efterretning, som jeg kan give Dem om den Russiske Keiser Peter Chesar Alixiewes. Underdanig N Grønbech

Sandvig den 15de November 1809.

3-400 syge i teltlejr

Af M.K. Zahrtmanns lille skrift fremgår også, at Peter den Store lod 3-400 syge føre til én oprettet teltlejr, som blev rejst syd for Allinge på en Løkke med frisk rindende vand under kommando af en dansk kvartermester og en russisk løjtnant. Her blev de syge liggende i et par uger; 17 af dem døde. Resten indskibedes derefter i Sænebugten på en russisk flåde. Denne beretning fremgår af amtmand I.C. Urnes optegnelser fra 1756; den findes i det Kgl. Bibliotek.

Hensigten med Peter den Stores massive opbud var oprindelig, at hans tropper og danske soldater skulle landsættes i Skåne; denne operation blev ikke til noget, men en overgang havde Peter den Store troppestyrker på Sjælland; da Christian IV og Peter ikke kunne enes om mål og midler, blev de russiske tropper trukket tilbage

En gruelig historie om en voldsom Czar

En beretning, der hævdedes at have udspillet sig i Rønne i 1716, fandt muligvis sted i Allinge

Det lille skrift " Af Samlermappen", som M.K. Zahrtmann for mange år siden udgav, indeholdt en besyn-

derlig beretning om, hvordan Czar Peter den Store gebærdede sig, da han besøgte Bornholm. Den efterfølgende historie skulle have fundet sted i Rønne, men Peter den Store besøgte ikke Rønne i 1716; derimod fik han husly hos byskriveren Lars Andersen Birch i Allinge, og herfra må historien stamme.

Zahrtmann gengiver en historie, som forfatteren, adjunkt Frederik Seedorff Birch i sin tid skrev i "Nordiske Fortællinger, Aarhus 1833, siderne 89-91, og heri hed det:

"Czar Peter besøgte 1716 Bornholm og gik i Land i Rønne (der altså må være Allinge (o.a). Han blev vist hen til Byskriveren Lars Andersen Birchs Hus. Her traf han kun Børnene hjemme, og Synet af den fremmede Gæst skræmmede dem ud af Huset; kun den mindste kunde ikke løbe sin Vej, han laa endnu i Vuggen. Ude i Køkkenet fandt Czaren en røget Skinke og et Rugbrød, som han tog med sig ind i Stuen for at stille sin glubende Sult derpaa. Mens han huggede løs på Sulevarerne med sin Hirschfænger, vaagnede den lille Anders Birch i sin Vugge, som stod i den samme Stue; han begyndte at skraale, og for at faa en Ende paa Skraalet kastede Czaren de svære Dyner fra en hosstaaende Seng, en efter en, ned over Barnet, som vilde være forstummet for evigt, om ikke Moderen i det samme var kommet Hjem og havde reddet det ud af Stuen"

Beretningen slutter:

" Endnu den Dag i Dag (1833 – ved Kong Chr. IXs og Dronning Louises besøg i Rønne) fremvises i Rønne Bordet, som bærer Mærker af Czar Peters Ivrigheid i at sønderflænge den røgede Skinke med sin Hirschfænger"

Der sov Peter den Store

Flere detaljer om den russiske czars besøg i Allinge og Sandvig i 1716

I Anetræet nummer 4 af 2004 kan læserne finde beretningen om Czar Peter den Stores besøg på Bornholm i 1716.

Sidste nummer fandtes en lille artikel: " Hvor sov Peter ". Det er der nu kastet lys over.

Aage Kure, Rønne, fortæller, at Czar-overnatningerne i Allinge fandt sted hos byskriver Lars Andersen Birch i den gamle byskrivergaard, nu Havnegade 9-11.

I Sandvig logerede Peter i arkeliemester Niels Jørgensens gård..På den grund, Strandpromenaden 7, ligger i dag Strandhotellet.

Begge ejendomme er for mange år siden revet ned. Men andre steder er der senere fundet spor efter Czarens besøg.

17 syge russiske soldater eller søfolk af de 3-400, der kom i land på grund af sygdom, døde her på øen. Beboere på Åsbakken har kunnet fortælle, at da man skulle grave grunde ud til sommerhusene Åsbakken 4-8 stødte man på menneskeknogler. Området har også været kendt under betegnelsen Pestkirkegården. Det kan skyldes, at Åsbakken 5 har været brugt som epidemio- og karantænehus for syge søfolk.

I " Hammerhus Birks" historie kan interesserede finde flere detaljer om Czar-besøget, der også har fundet plads i

Zahrtmanns beskrivelse i Bornholmske samlinger 1.rk., bind 4, side 175.

Hans Georg Andersen

Mindesmærker i Almindingen for Etatsrådsinde Marie Kofoed, født Bohn.

Dette mindesmærke blev rejst i 1882, portrætmedaljonen er udført af Bissen. Stenen er tegnet af maleren Chr. Zahrtmann, som var hendes broders barnebarn. Hun var født Bohn og var datter af købmand og hospitalsforstander Morten Bohn gift med sin kusine Barbara Kirstine Ancher, udover Marie fik de en søn Jochum Ancher Bohn, der dels af egne midler og dels af midler fra sin søsters 2. mand byggede den første danske skole i Rønne i 1806.

Marie Kofoed blev 1. gang gift med sin fætter købmand i Nexø Jochum Hermann Ancher og fik med ham en søn Hans Morten Ancher, som døde i 1786 10 år gammel. Marie blev født 1760 og døde i 1838. Hendes 1. mand døde i 1786, I 1789 giftede hun sig med brygger og godsejer Hans Peter Kofoed, der var født i Svaneke som søn af købmand Peter Jørgensen Kofoed. Hans Peter Kofoed var brygger, grosserer, ejede godserne Åstrup og Holbæk Ladegård, boede på Christianshavn. Han havde tjent en formue ved at sejle med slaver fra Afrika til de vestindiske øer. De fik ingen børn. Hans Peter Kofoed var født i 1743 og døde i 1812. Etatsrådsinde Marie Kofoed gav mange penge til de fattige. Glemte heller ikke Bornholm, oprettede mange legater, udover at give midler til den skole, som hendes broder byggede i Rønne, gav hun også midler, så der kunne bygges en skole i Østermarie og i Allinge. Byggede fattighuset på hjørnet af Marie Kofoedsvej og Møllegade, hvor der i dag er opsat en mindeplade for hende. Hun døde sindssyg, turde til sidst ikke gå på gaden, hvor fattige kom og tiggede af hende.

Som datter af Morten Bohn købmandsgården på hjørnet af Krystalgade og Storegade har hun mange spændende forfædre. Hendes bedstefar Hermann Mortensen Bohn f. 1682 gift med Karin Lavridsdatter, der havde arvet købmandsgården efter sin farbror Hans Hjorth. Hermann M. Bohn lod det gamle hospital nedrive og for egne midler byggede han et nyt hospital med hospitalskirke på Legårdsplads, der endnu ikke var bebygget på den østre side. Dette hospital med kirke blev senere inddraget til gymnastiksal som Vestre skoles gymnastiksal, mod at kommunen oprettede et legat.

Marie Kofoeds tipoldefar var Morten Hermansen Bohn, der var borgmester i Hasle og gift med Margrethe Poulsdatter Ancher, datter af frihedspræsten Poul Ancher fra Rutsker. De fik bl. andet en søn Poul Mortensen Bohn, der blev general hos kejserinde Marie Teresia Øst-rig/ Ungarn. Fik også en datter Barbra Mortensdatter, der blev gift med David Wolfsen Svaneke, hvis onkel var Albrecht Wolfsen, David og Barbra fik selv en søn Herman Bohn Wolfsen, som var 4 år i krigstjeneste hos sin onkel, der var general hos Zahr Peter den store, blev senere kommandant på Chr. Ø, byggede forvalterboligen. På Albrecht Wolfsens gravsten i Svaneke kirke, er der indhugget et minde om Hermann Bohn Wolfsen, ligesom

hans navn står på en sten indmuret i forvalterboligen på Chr. Ø..

Hendes oldefar var borgmester og købmand Hermann Mortensen Bohn i Rønne. Han var på det tidspunkt den rigeste mand i Rønne. Døde i 1685. Udover sønnen Morten Hermansen Bohn, borgmester i Hasle, havde han en datter Elsebeth gift med Bornholms rigeste mand, købmand, skipper og borgmester i Svaneke Poul Kofoed. En datter Barbra, der blev gift med skipper Jens Hansen Kofoed, som igen fik en søn, der blev general i 30 år hos Peter den Store i Rusland. En søn Claus Hermansen Bohn, der bliver gift med Lisbeth Markmand, som efter at hendes mand druknede 2 år efter, de bliver gift, får landsdommer Mathias Rasch som værge, og hun bliver hans elskerinde, begge forfulgt af den berygtede amtsskriver August Deckner, men hun vinder til sidst og får ham dømt til lænker på Bremerholmen. Inden hendes mand dør får hun en datter Mette Bohn, som bliver gift med Jes Rasch, søn af Phillip Rasch, som er bror til hendes mors elskerinde Mathias Rasch, som er gift med Kirstine Madsdatter, som er enke efter borgmester Herman Klavsens Bohn. I hendes 1. ægteskab fik hun bl.a. en datter Kirstine Hermansdatter Bohn, som bliver gift med Phillip Rasch, som sammen med sin bror Mathias stammede fra Angel, de mener selv, at deres tipoldeforældre var fyrsten Lamoraal von Egmond gift med Sabina af Bayern, hvis bror var kurfyrste af Pfalz.

Marie Kofoeds tipoldefar var som nævnt købmand Herman Mortensen Bohn, hvis tipoldefar var juridiktionsfoged Henning Gagge, som er adelsmand og hofsinde hos Chr. d. 3.

Men også hendes broder Jochum Bohn, har spændende efterkommere. Jochum fik en datter Barbra Kirstine Bohn, som gifter sig med Peder Dam Jespersen, som var skriver i Nexø, De arvede køb-

mandsgården i Krystalgade, men det viser sig, at han er ikke nogen god købmand, vil ikke sælge ulovlige toldfri varer, så han nedlægger købmandsgården og slår sig på landbrug, ejer flere gårde, bl.a. Sejersgård ved Rønne. Er foregangsmand vedr. dyrkningsmetoder m.v., bliver sandflugtskommisær, tilplanter Rønne Plantage, mindesmærke på Tillehøje. Boer stadig i den gamle købmandsgård. Får en datter Laura Pauline Jespersen, som gifter sig med lægen Carl Vilhelm Zahrtmann, som slås for at få bygget et vandværk i Rønne, forærer Rønne springvandet på St. Torv. Får 3 sønner: maleren Kr. Zahrtmann, historikeren og lægen M. K. Zahrtman og havneingeniør Hans Zahrtmann. Også Svaneke's berømte søn Johan Nicolaj Madvig kan takke Marie Kofoed for at hun støttede ham økonomisk, så han kunne studere.

Stenen er rejst af Bornholms landøkonomiske Forening med tilskud fra de bornholmske kommuner. Stenen stod oprindeligt på Chr. højs nordre side, men er senere flyttet til nuværende plads. Denne plads finder du ved at starte på den plads, hvor hotel Jomfrubjerget var placeret. Gå helt frem til udsigten udover Åremyre, følg stien til højre, 100 m fremme findes Marie Kofoeds mindesten. Går man videre ad stien helt ud til landevejen findes Kongeegen.

Af Aage Kure

Den bornholmske Sodeslægts stamfader.

Den 19. februar 1632 døde den katolske præst Michel Olufsen Borringholm, Han var fra 1612 – 1632 sognepræst i Hasle/Rutsker. Jeg har hentet oplysninger om de her i artiklen nævnte præster fra Bornholms Pæstehistorie, som findes i Bornholmske Samlinger 1. række bind 38. Her kaldes han Olufsen. Men på hans gravsten, der er bevaret på Rutsker Kirkegaard, ser det mere ud til, at hans efternavn er Olsen. Det er også på hans gravsten, man kan læse, at han er død d. 19. februar 1632. Hans kones navn er man ikke helt sikker på, men mener hun hed Margrethe Jørgensdatter og at hendes far hed Jørgen Jensen og var borgmester i Næstved.

I 1632 blev Michel Olufsen afløst af sognepræst Jens Hansen Sode, som antagelig stammede fra Skåne, blev formodentlig student i Landskrone i 1629. Han giftede sig med formandens kone Margrethe. Det er denne Jens Hansen Sode og Margrethe, der bliver stamforældre til den bornholmske Sodeslægt. I 1627 bliver han kapellan i Rønne-Knudsker og tillige rektor i Rønne og bliver sognepræst i Rutsker-Hasle i 1632, Han får 4 sønner og 2 døtre med Margrethe. Margrethe havde antagelig en søn og 2 døtre i sit 1. ægteskab. De ejede 32. sg Krogholmsgaard i Rutsker.

I Thura's beskrivelse af Bornholm beretter han på side 57, at Jens Hansen Sode havde 4 sønner, der omkring 1670 samtidig var præster i de 4 bornholmske rundkirker og nævner følgende 4 ved navn:

- 1: Hans Jensen Sode i Nyker
- 2: Jacob Jensen Sode i Allinge - Olsker
- 3: Jørgen Jensen Sode i Østerlars – Gudhjem
- 4; Mads Jensen Sode i Nylars.

Vi undersøger denne påstand.

Nr. 1:

Hans Jensen Sode var sognepræst i Nyker fra 1662-1685. Blev gift 23. sept. 1664 med Kirstine Hansdatter Kofoed. Hun var datter af Hans Madsen Kofoed og Margrethe Clausdatter Gagge.

Hendes far er frimand og de boer på sædegarden Eskildsgaard i Pedersker, men ejer foruden mange andre gårde. Hendes mor har arvet mange gårde efter sine forældre Claus Gagge og Margrethe Wartenberg, der begge var af adelsslægt, de boede på 6 vg i Ibsker, hvor begge døde af pest i 1654.

Også Kirstine Hansdatters forældre på Eskildgaard døde af pest i 1654. Herved blev Kirstine arving af mange gårde, bl.a. sædegården Vellensgaard i Nyker, Efter at være blevet gift med Hans Jensen Sode flyttede de ind på Vellensgaard i Nyker, hvor Hans døde i 1685 og Kirsten giftede sig 2. gang med Albert Hartvig, der flyttede ind på Vellensgaard og var sandemand i Nyker.

Nr. 2:

Jacob Jensen Sode var sognepræst i Olsker - Allinge fra 1669-1693.

Men ansat som kapellan i Olsker-Allinge allerede i 1660. Død 25 feb. 1693 og begravet i Olsker.

Var gift 2 gange, første gang i 1669 med formandens enke Magdelene Hagensdatter og 2. gang i 1686 med Kirsten Christendatter (1655-1738).

I en mindetavle opsat i Allinge Kirke i anledning af Chr. d. 5. besøg i 1687, kan man læse, at kongen havde været på Chr. Ø for at indvie det nye fæstningsbyggeri og Verdens første flådehavn, men på vejen hjem tvang uvejrn kongen til at gå i land i Sandvig, hvor han overnattede hos archeliemester Niels Jørgensen, som ejede den strandgård, hvor man i 1907 opførte det nuværende Strandhotel.

Det er den samme gård som hans søn Henrik Nielsen overtog i 1693, men blev i 1695 myrdet af sin bror og fætter, hvorefter Henriks enke giftede sig med Mogens Clausen Thorn, som senere i samme gård blev vært for Zahr Peters besøg i 1718,

På denne mindetavle, som stadig findes i Allinge kirke, kan man også læse, at Chr. d. 5. Pinsedag den 15. maj 1687 deltog i en højmesse i Allinge Kirke, hvor præsten, der prædikede var provst Poul Ancher fra Rutsker. Ved denne lejlighed blev sognepræsten Jakob Jensen Sodes barn døbt efter kongens eget Navn, Quintus, og kongen var fadder. Det berettes også, at Jacob Jensen Sode holdt aftensangsprædiken for kongen og hans følge i salen i archeliemester Niels Jørgensens gård.

Efter Jacobs død giftede hans enke Kirsten Christendatter sig med konstabel Niels Jørgensen, som boede på Brogaard i Olsker.

Sammen med sin svigerinde Poul Anchers 2. kone Lena Nielsen, der var søster til den myrdede Henrik

og morderen Hans, kom de til at spille en væsentlig rolle i det i en tidligere artikel omtalte "Brodermordet" i Sandvig,

Nr. 3:

Jørgen Jensen Sode blev sognepræst i Østerlars – Gudhjem i 1672 og døde her 27. juni 1700. Giftede sig d. 13. juli 1693 med forgængerens enke Maren Hansdatter Ancher, der var bror til Rutsker præsten Poul Ancher.

Hun var først gift med præsten Oluf Nielsen Sonne og sammen med ham blev de stamforældre til den bornholmske Sonneslægt.

I Østerlars Kirke findes et epitafiemaleri fra o. 1700 over Jørgen Jensen Sode og Maren Hansdatter Ancher og deres børn Jens, Herman og Margrethe.

Under billedet ligger Jørgen og Maren begravet.

I hendes hovedtørklæde var indknipt guldtråde, som i dag kan besigtiges i et glasskab i våbenhuset. Af deres 3 børn på billedet, døde Margrethe som 13 årig, Jens blev degn i Aaker og Herman blev sognepræst i Nylars.

Nr. 4:

Mads Jensen Sode. I Bornholmske Samlinger bind 38 med Præstehistorier er han omtalt som kapellan i Nylars i 1663.

Det var hans halvbroder Mads Mikkelsen, der var sognepræst i Nylars fra 1654 til 1663. Mads Mikkelsen var søn af Margrethes 1. mand

sognepræsten i Rutsker - Hasle Michel Olufsen.
Men Margrethe havde med sin mand ikke alene 4 sønner, men også 2 døtre.

Datteren Martha Jensdatter Sode gifter sig 3. august 1690 med sognepræst Jens Sørensen Morsing, Det er hendes første ægteskab og hans 3, ægteskab. Han var sognepræst i Nylars fra 1663-1702.

Man kan sige at Hans Jensen havde 3 sønner, der samtidig var præster i 3 af øens 4 rundkirker i perioden 1672-1685.

Hvis man stryger det havde han 3 sønner der var sognepræster i 3 af øens rundkirker og en søn, stedsøn og svigersøn, der var kapellan eller sognepræst i den 4. rundkirke.

2. Pinsedag i 1661 mens ovennævnte Mads Mikelsen var sognepræst i Nylars faldt et stykke af kirkens vestmur ned, hvilket man kan læse om på et indskriftsfelt på kirkens indvendige vestmur.

Hans Jensen Sode og Margrethes sidste datter hed Karen Jensdatter Sode. Karens forældre døde af byldepest i 1654, som medførte, at Poul Ancher, der var præst søn fra Skåne, blev den nye sognepræst i 1654 for Hasle Rutsker, Den 5 juni 1655 giftede han sig med sin forgængers datter Karen Jensdatter Sode.

I 1685 blev Poul Ancher, som nævnt ovenfor, gift med den 35 år yngre Lena Nielsen fra Sandvig, som efter hans død giftede sig yderligere 2 gange

Af Aage Kure

Konkurrencen

1. Hvor mange sygehuse var der i provinsen I 1880?.
2. Hvornår døde den katolske præst Michel Olufsen Boringholm?.
3. Hvem har lavet databasen Bopæl 1845?.
4. Hvor mange år var Herman Bohn Wolfsen i krigstjeneste?.
5. Hvor mange var mødt til generalforsamlingen?.
6. Hvem har skrevet de 3 historier om Czar?.
7. Hvem var dirigent ved generalforsamlingen?.
8. Hvor ligger Amtssygehuse-nes arkiver?.

Der er 1 gavekort lydende på 200 kr. Der trækkes lod blandt alle indkomne rigtige svar. Alle besvarelser skal være næstformanden i hænde senest den 15. juli. 2005. Alle svarene sendes til Hans Ressel, Dampmøllegade 11, 3700 Rønne. På et postkort eller lignende eller sendes på E-mail: Info@bslf.dk.
Mærkes "Konkurrence".

Afsender: Bornholms Slægts- og Lokalhistoriske Forening, Pingels Allé 1, 3700 Rønne, DK

Bestyrelsen

Formand: *Frants Bøving*

Tlf. 56 97 56 38

E-Mail: fm@bslf.dk

Næstformand: *Hans Ressel*

Tlf. 56 95 81 82

E-Mail: nf@bslf.dk

Kasserer: *Tonni Jørgensen*

Tlf. 56 96 45 58

E-Mail: ks@bslf.dk

Sekretær: *Anette Schönwandt*

Tlf. 56 95 28 75

E-mail: sk@bslf.dk

Best. medlem: *Philip Kofoed*

Tlf. 32 96 20 23

E-mail: bm@bslf.dk

Best. medlem: *Poul Erik Regnersen*

Tlf. 56 96 41 18

E-mail: ingen mailadresse

Suppleant: *Jørgen Petersen*

Tlf. 56 97 51 33

E-mail: 1s@bslf.dk

Suppleant: *Susanne Ressel*

Tlf. 56 95 81 82

E-mail: 2s@bslf.dk

Bladudvalg:

Hans Ressel, Rønne

Hans Georg Andersen, Rønne

Adresse:

Pingels Allé 1, 3700 Rønne

E-Mail : info@bslf.dk

Hjemmeside: www.bslf.dk

Giro nr.: 527 - 4621

Webmaster: Philip Kofoed

E-Mail: wm@bslf.dk

Czar Peter den store

